

Voorwoord

Voorwoord Themanummer ‘Stotteren’

De maatschappelijke relevantie van stotteren lijkt groot te zijn. Ongeveer 5% van de kinderen stottert omstreeks hun vierde jaar. Een groot gedeelte herstelt wel, maar ongeveer 1% wereldwijd heeft er in de volwassenheid nog last van – met negatieve gevolgen in emotioneel en sociaal-economisch opzicht. Dit heeft ernstige consequenties voor hun participatie in de maatschappij.

De behandeling van kinderen en volwassenen die stotteren wordt door logopedisten of logopedist-stottertherapeuten uitgevoerd. De huidige professionele aandacht verdient wellicht verbetering. Van de huidige 6300 leden van de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVLF) voldoen nu zo'n 175 aan de eisen en hebben de aantekening om werken met stotteren voluit te mogen declareren; ongeveer 110 logopedisten hebben zich verder gespecialiseerd in stotteren en zijn verenigd in de Nederlandse Vereniging voor Stottertherapie (NVST). Zij zijn vrijwel allen ook European Fluency Specialists (EFS). Aan deze specialisten worden hoge eisen gesteld in de opleiding, bij- en nascholing en in werkervaringsuren. Op deze manier bieden zij een breed aanbod van stotterbehandelingen, zowel individueel als in groepen, waarvan de kwaliteit is gewaarborgd in het EFS register. Er is een goede landelijke dekkingsgraad opdat kinderen en volwassenen die stotteren, de Juiste Zorg op de Juiste Plek (JZoJP) op maat krijgen, gespecialiseerde zorg binnen acceptabele afstand van hun woonplaats.

Een ander sterk aspect van de stotternij is het bestaan van zeer actieve lotgenotenverenigingen die zowel nationaal als internationaal veel bereiken. Zo is bijvoorbeeld de hieronder genoemde Richtlijn ontstaan op co-initiatief van de lotgenotenvereniging Demosthenes en de NVST, onder auspiciën van de NVLF. In film en literatuur krijgt stotteren vrij veel aandacht, zie bijvoorbeeld succesfilms als ‘The Kings Speech’, ‘a Fish called Wanda’ en de toch wel autobiografisch getinte roman ‘Black Swan Green’ van David Mitchell. Het voor u liggende blad Stem- Spraak Taalpathologie (SSTP) besteedt niet veel aandacht aan stotteren. Van de 321 publicaties in het bestaan van dit blad tot nu toe betreffen 16 het stotteren. Mogelijk past deze ondervertegenwoordiging ook in de mening die in de algemene bevolking en zelfs bij sommige hulpverleners ondanks meerdere voorlichtingscampagnes hardnekkig

blijft bestaan: stotteren, je kunt er beter geen aandacht aan besteden want het gaat vanzelf over; en het is te complex, je kan er toch niets aan doen. In dit nummer zal duidelijk worden dat werken met stotteren een brede specialistische blik vergt die verder kijkt dan de stoornis an sich. Waar volledig herstel niet altijd mogelijk is, wordt de zorgvraag van de mens die stottert des te belangrijker in het kader van de participatie in de samenleving. De Positieve Gezondheid is bij het werken met stotteren een belangrijk uitgangspunt; zie voor meer informatie www.mijnpositievegezondheid.nl. Centraal in dit themanummer staat de nieuwe richtlijn stotteren, die werd opgesteld naar aanleiding van aan de ene kant nieuwe wetenschappelijke inzichten over de oorzaken van ontwikkelingsstotteren en de factoren die deze in stand houden, en aan de andere kant signalen uit de praktijk over tekortkomingen van de vorige richtlijn uit 2014.

Het eerste artikel van Bert Bast e.a. geeft een overzicht van de ontwikkeling van stotteren. In Nederland en België (uitsluitend daar) wordt vrij veel uitgegaan van het klinisch werkmodel van Bertens. Kort samengevat gaat dit uit van een primaire neuromusculaire timingsstoornis, die veel breder is dan uitsluitend betreffende de spraak. Recent wetenschappelijk onderzoek heeft echter aangetoond dat deze storing an sich niet basaal is; op minsten twee niveaus, namelijk neurologie en genetica zijn meer basale processen beschreven. En deze timingsstoornis is ook niet algemeen; oudere literatuur over bijvoorbeeld problemen bij asynchroon handenklappen, is later gecorrigeerd. Het artikel beschrijft kort de huidige stand van wetenschap betreffende het ontstaan en de ontwikkeling van stotteren en besluit met een kort overzicht van een zestal klinisch/wetenschappelijke werkmodellen.

In het tweede artikel beschrijven Leonoor Oonk e.a. een actueel Praktijkmodel dat is gebaseerd op deze meest recente stand van wetenschap. Dit laatste model is deels geïnspireerd door andere recente modellen en heeft met name veel aandacht voor regulatoire processen en de interactie van de drie domeinen van biologische, psychologische en sociale factoren. Een casus licht deze processen toe.

Het derde artikel van Leonoor Oonk en Anneke Busser beschrijft de achtergronden van het tot stand komen van de herziene Richtlijn Stotteren. De eerste Nederlandse richtlijn is gepubliceerd in 2014, en was de eerste met betrekking tot stotteren ter wereld die volgens de GRADE normen is geschreven. Dit houdt in dat de aanbevelingen in de eerste plaats gebaseerd zijn op de beschikbare wetenschappelijke literatuur, en bovendien zijn gewogen op de kwaliteit van het bewijs. Deze versie is in het Engels vertaald en is inmiddels de basis van diverse nationale richtlijnen elders in de wereld. Inmiddels bleek bij de eerste, vooraf afgesproken vijfjaarlijkse beoordeling dat herziening gewenst is, omdat er onduidelijkheden waren gesignaleerd in de eerste versie en er veel nieuwe onderzoeksliteratuur was verschenen. Deze tweede versie is recent gepubliceerd (NVLF, 2020).

Tenslotte presenteren Joeri van Ormondt en Marlies Tonnis in het vierde artikel een stroomschema voor het klinisch redeneren na een aanmelding van een jong stotterend kind. Hierin worden de aanbevelingen uit de Richtlijn Stotteren toegelicht vanuit en voor de klinische praktijk. De te nemen beslissingen worden onderbouwd, zodat er een meer eenduidige werkwijze in het logopedisch werkveld kan ontstaan.

Als in opleiding en wetenschap meer geschreven wordt is dat een zich zelf versterkend proces. Eén van ons (BB) verzorgt nu namens de International Fluency Association (IFA) de

serie Research Notes. Dit zijn korte notities, niet een formeel review, maar meer beschrijving van het probleem, de oplossing en de state of the art in een specifiek onderdeel van het stotteren. Deze notities worden geschreven om de lezer te informeren, maar meer nog om ze nieuwsgierig te maken naar de originele publicaties. Alles is zo geschreven dat deze onderliggende literatuur direct gemakkelijk en vrij toegankelijk zijn. De serie heeft zo behalve een informatief ook een educatief karakter. De bijgevoegde hyperlink (List of Research Notes; <https://www.theifa.org/research/science-outreach/list-of-research-articles>) geeft de lezer direct vrij en blijvend toegang tot deze serie, zowel voor de bestaande als de toekomstige Research Notes.

Wij wensen u veel plezier bij het lezen van dit themanummer en zoals aangekondigd in het artikel over het Praktijkmodel zullen we bij nadere gelegenheid rapporteren over de verdere ontwikkelingen en implementatie van dit model.

Bert Bast en Ben Maassen

Literatuurverwijzing

NVLF (2020). *Richtlijn stotteren bij kinderen, adolescenten en volwassenen*. Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie:

<https://www.nvlf.nl/nieuws/herziene-richtlijn-stotteren-bij-kinderen-adolescenten-en-volwassenen-beschikbaar/>